

ФОРТЕПІАННІ ТВОРИ ВОЛОДИМИРА СОКАЛЬСЬКОГО (1863–1919)

Мелевич Святослава,
II курс, Інститут мистецтв.
Науковий керівник – Таран І.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент.

Період кінця XIX – початку XX століття відзначається великою кількістю творчих постатей, художніх явищ і течій, які все ще недостатньо вивчені. Помітне місце в цій мистецькій когорті посідає Володимир Іванович Сокальський (1863–1919) відомий музично-громадський діяч, піаніст, педагог, диригент, музичний критик і талановитий композитор.

В.Сокальський народився у сім'ї письменника Івана Сокальського. Закінчив музичне училище філії Імперського Музичного Товариства в Харкові, де навчався гри на фортепіано у свого дядька, відомого українського музиканта Петра Сокальського, а композиції – у німецького композитора та історика-музикознавця Івана Кнорра. Також паралельно закінчив юридичний факультет Харківського університету. Ще будучи студентом з 1882 року він працював постійним кореспондентом газети “Южний край”, писав музичні рецензії і статті (часто друкувався під псевдонімом Дон-Дієз), аранжував музику до спектаклів театральної трупи Кропивницького та Старицького, виступав як концертмейстер, піаніст і диригент [1, с. 24].

В.Сокальський – автор багатьох романсів і пісень, дитячої опери “Ріпка”, програмної сюїти-фантазії “Зліт соколів слов'янських”; написав симфонію, побудовану на мотивах українських народних пісень, інші твори для оркестру, елегію для віолончелі і фортепіано.

Помітне місце в творчій діяльності Володимира Сокальського займає фортепіанна творчість, зокрема написані ним фортепіанні мініатюри, у яких на перше місце висувається тип програмної п'єси, заснованої на традиціях західноєвропейського романтизму. Мініатюра – невелика музична п'єса, найчастіше для фортепіано, але також і для інших інструментів, для камерних ансамблів, оркестру. Форма мініатюри може бути різною; зазвичай такі п'єси пишуться в простій дво- або тричастинній, а також в рондоподібній формі. Нерідко мініатюри носять назви, які визначають характер музики, що вказує на їх жанрову приналежність [2].

У фортепіанних творах Володимира Сокальського яскраво відбилися національно-самобутні особливості музичного мислення: широкий спектр інтонаційного мовлення (від декламації до пісенно-романсового типу висловлювання), варіаційність і варіативність, ладово-гармонійне мислення, підголосково-поліфонічна фактура тощо.

Мініатюризм, як творчий метод і різновид камерного типу мислення, став для Володимира Сокальського сконцентрованим віддзеркаленням внутрішнього

світу, відображенням романтичної типології творчості. Засвоєння мініатюризму здійснюється ним у різних напрямках – по лінії художньо-образного змісту, драматургії, виразових засобів тощо. Саме камерний часопростір мініатюри в межах малої форми (одночастинної, простої дво- або тричастинної) розкриває жанровий модус одномоментності, “сюхвилинності” [3, с. 30].

Розвиваючи традиційну для української музики лірико-елегійну сферу настроїв та образів, В.Сокальський спробував збагатити її більшим індивідуалізмом, психологічно поглибленим змістом із відтінком емоційно відкритого почуття. У цьому відношенні він виявився на Україні одним із перших: тяжіння до ліризації, психологізації змісту наявне також у творчості Кирила Стеценка, Якова Степового, Федора Якименка, а пізніше Левка Ревуцького, Бориса Лятошинського, Віктора Косенка та інших.

Показово, що ліричні теми В.Сокальського не є суто фольклорним матеріалом і при всій подібності до нього відрізняються більш індивідуальними рисами. Так, фортепіанні твори В.Сокальського наповнені новим індивідуально-ліричним змістом, у них представлені зразки кантиленних тем широкого дихання, розвинутої лірико-драматичної драматургії. Композитор створює цікаві приклади не тільки фактурно-колеристичного варіювання, а й мотивно-тематичного розвитку танцювальних тем у зіставленні з ліричним та героїко-епічним матеріалом. Ці особливості в стислому варіанті втілені у таких фортепіанних творах: “Мазурка”, “Менует”, “Колискова”, “З минулого”, “Канцонета”, “Тривога”.

Узагальнюючи всю внутрішню множинність жанрового вияву фортепіанної творчості В.Сокальського, слід зауважити, що вона досить динамічна: від національних образів з пісенно-танцювальною основою до витончено-суб’єктивного ліризму романтичного світосприйняття. В.Сокальський творчо переосмислив, збагатив і розвинув фортепіанні твори національно-стильовими принципами музичного мислення.

Отже, внесок Володимира Сокальського в українську музику визначається розширенням образного змісту та засвоєнням різних жанрів, що в подальшому дало поштовх для розквіту жанру фортепіанної мініатюри в українській музиці другої половини ХХ століття – початку ХХІ століття у творчості Валентина Сильвестрова, Лесі Дичко, Богдани Фільц та багатьох сучасних українських композиторів.

1. Юферова З. Б. На ниві рідної культури (до 125-річчя від дня народження В. Сокальського) / З. Б. Юферова // Музика. – 1988. – № 6. – С. 24–25.
2. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник [Електронний ресурс] / Ю. Є. Юцевич. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 352 с. – Режим доступу : <http://term.in.ua/indeks.html?term=мініатюра>
3. Зенкин К. В. Проблемы музыкально-исторической концепции Б. Л. Яворского / К. В. Зенкин // Музично-історичні концепції у минулому і сучасності. – Львів, 1997. – С. 30–36.